

Mark- och miljööverdomstolen
vid Svea hovrätt
Box 2290
103 17 Stockholm
svea.avd6@dom.se

M 15691-24

19 december 2024

Komplettering i mål M 15691-24 av överklagande av mark- och miljödomstolens dom om tillstånd enligt miljöbalken till anläggningar i ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall (mål M 1333-11), nu fråga om sakägare

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) och Östhammars Naturskyddsförening, överklagade den 14 november 2024 Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätts beslut den 24 oktober 2024 i mål M 1333-11 i ärendet tillstånd enligt miljöbalken (1998:808) till anläggningar i ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall.

Mark och Miljööverdomstolen (MÖD) har den 5 december 2024 skickat ett föreläggande till MKG, i det följande *föreningen*, att svara på följande frågor samt ge in följande handlingar.

1. Föreningens stadgar samt kopia på årsstämmoprotokoll där styrelsemedlemmar och firmatecknare ska framgå.
2. Behörighetshandlingar för den som företräder föreningen, i form av exempelvis fullmakt underskriven av behöriga firmatecknare.
3. Hur länge föreningen har funnits och antalet medlemmar.

Nedan och i bilagor svarar föreningen på föreläggandet.

Föreningen yrkar dessutom på att föreningen har talerätt enligt Miljöbalken 16 kap. §13,

- a) i första hand eftersom medlemsantalet för en förening bestående av en sammanslutning av miljöföreningar bör anges som minst medlemsantalet för den största föreningen, och
- b) i andra hand eftersom föreningens verksamhet kan anses ha allmänhetens stöd.

Nedan framför föreningen grunder till yrkandet.

Svar på frågor

Föreningen har följande svar på domstolens frågor:

1. Föreningens stadgar bifogas som bilaga 1. Årsmötesprotokoll från det senaste årsmötet den 7 maj 2024 bifogas som bilaga 2. I protokollet framgår vilka som är styrelsemedlemmar men eftersom styrelsen konstituerar sig och väljer firmatecknare bifogas som bilaga 3 protokollet från det konstituerande styrelsemötet den 7 maj 2024.
2. Som bilaga 4 bifogas en fullmakt för Lina Birkedal att företräda föreningen.

3. Som bilaga 5 bifogas den senaste årsredovisningen för medlemsföreningen Naturskyddsföreningen som på sidan 13 visar att MKG genom föreningen företräder minst 215 000 medlemmar.

Som bilaga 6 bifogas protokollet från det konstituerande mötet den 26 oktober 2004 som visar att föreningen funnits i mer än de 3 år som krävs för talerätt. Dessutom bifogas föreningens verksamhetsberättelse för 2005 och årsredovisningarna med verksamhetsberättelse för 2010, 2020 och 2023 som bilaga 7-10. En förståelse för föreningens aktivitet genom åren kan fås genom att ta till sig nyhetssidan på föreningens hemsida <https://www.mkg.se/nyheter>.

Grunder för yrkandet

Talerätt för föreningar med medlemsföreningar

Föreningen menar att för att få talerätt vid överklaganden enligt miljöbalken ska medlemsantalet för en förening bestående av en sammanslutning av miljöföreningar anges som minst medlemsantalet för den största föreningen.

MÖD har i mål M 7157-08 den 3 oktober 2008 beslutat att den ideella föreningen Milkas inte har talerätt eftersom det var en förening med medlemsföreningar. Domstolen hänvisar i huvudsak till den ursprungliga propositionen till miljöbalken den 5 december 1997 (prop. 1997/98:45) där ideella föreningars rätt att överklaga behandlas i del 2 på ss. 212-213. Där står:

"Endast personsammanslutningar har talerätt. Det är alltså inte möjligt för t.ex. en stiftelse att överklaga. Det ankommer på organisationen att visa att den uppfyller kraven för klagorätt. Exempel på sådan utredning kan vara stadgar, en verksamhetsberättelse eller någon annan dokumentation om det arbete som har bedrivits eller ett medlemsregister. Organisationens således bevisbördan för rekvisitets uppfyllande. Beviskravet får bedömas på sedvanligt sätt."

Föreningen menar att det exempel som anges – en stiftelse – tydligt är en organisation som inte har en medlemsstruktur överhuvudtaget. Det är inte tydligt att det i propositionen även anges att just ideella föreningar bestående av en sammanslutning av miljöföreningar saknar talerätt. Detta är därför en fråga för domstol att avgöra.

Föreningen anför vidare att rättsläget förändrats sedan 2008. Efter att beslutet i MÖD mål M 7157-08 har miljöbalkens avsnitt om miljöorganisationers talerätt ändrats (SFS 2010:882) i enlighet med proposition den 25 mars 2010 (prop. 2009/10:184) där frågan behandlas i avsnitt 6 på ss. 64-69. Avsikten med förändringarna som genomfördes var att anpassa miljöbalkens talerättsregler till Århuskonventionen och EU-lagstiftningen. Vad gäller kravet på organisationsform står det i propositionen att det föreslås:

"att rätten att överklaga inte längre enbart ska vara förbehållen miljöorganisationer som är ideella föreningar. På det sättet undviks onödiga gränsdragnings effekter i förhållande till välkända seriösa miljöorganisationer och eventuella tveksamheter i förhållande till genomförandet av MKB-direktivets och Århuskonventionens bestämmelser undanröjs. För att på ett konventionsenligt sätt avgränsa vilken typ av organisationer som ska komma i fråga bör de övriga organisationer som tillerkänns talerätt vara juridiska personer som utgör icke vinstdrivande organisationer. Detta innebär att organisationen inte ska ha till syfte att generera vinst."

Föreningen menar att avsikten med ändringen av talerätten därför är att utöka möjligheten för miljöorganisationer att erhålla talerätt. I den ändrade lagen anges att en ideell förening eller

annan juridisk person kan erhålla talerätt. Även om en förening bestående av en sammanslutning av ideella föreningar fortfarande är en ideell förening bör det vara tydligt att avsikten med ändringen är att se till att alla miljöorganisationer som i övrigt uppfyller villkoren har talerätt.

Föreningen menar att det därför är möjligt för domstolen att bestämma att en ideell förening bestående av en sammanslutning av medlemsföreningar har talerätt, till exempel genom att medlemsantalet för en förening bestående av en sammanslutning av miljöföreningar kan anges som minst medlemsantalet för den största föreningen.

Den ideella föreningen Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) är en sammanslutning av de ideella föreningarna Fältbiologerna, Jordens Vänner, Naturskyddsföreningen, Naturskyddsföreningen i Kalmar län, Naturskyddsföreningen Uppsala län, Naturskyddsföreningen i Skåne och Oss - Opinionsgruppen för säker slutförvaring i Östhammar. Den största medlemsföreningen är Naturskyddsföreningen med 215 000 medlemmar.

I ett antal domar har även överrätterna medgivit talerätt för miljöorganisationer som inte är medlemsföreningar i sig själva, utan bland annat stiftelser:

- Högsta förvaltningsdomstolen gav i ett avgörande i januari 2016 talerätt till stiftelsen Världsnaturfonden WWF i mål nr HFD 7389-15. I målet avvisades andra organisationers talan. Se även HFD 2406-16 och Mark och miljööverdomstolens dom i MÖD 2016:13.
- Högsta förvaltningsdomstolen har vidare i maj 2023 tillerkänt MKG talerätt i ett rättsprövningsmål om slutförvar för använt kärnbränsle, HFD 2764-22. I avgörandet hänvisas till 2 § rättsprövningslagen, som stadgar att föreningar som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken får ansöka om rättsprövning.

I detta sammanhang vill föreningen påpeka att när det mellan 2004 och 2017 var möjligt för miljöorganisationer att söka medel ur kärnavfallsfonden från Statens kärnkraftinspektion och strålsäkerhetsmyndigheten enligt finansieringslagen (SFS 2006:647 §4 pkt 10) och finansieringsförordningen (SFS (2017:1179 §§36-38), har myndigheten ansett att siffran för medlemsantalet för den största medlemsföreningen har kunnat användas för att bedöma att villkoret "sammanslutning av ideella föreningar som tillsammans har minst 1 000 olika personer som medlemmar" uppfyllts.

Talerätt för föreningar som "på annat sätt kunna visa att verksamheten har allmänhetens stöd".

När miljöbalkens avsnitt om miljöorganisationers talerätt uppdaterades (SFS 2010:882) i enlighet med proposition den 25 mars 2010 (prop. 2009/10:184) ändrades formuleringen av punkten i miljöbalken om hur många medlemmar en ideell förening måste ha för att ha talerätt från formuleringen "för att få överklaga ska föreningen [...] ha lägst 2 000 medlemmar" till att föreningen "har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd" (SFS 1998:808 16 kap. §13).

Även om avsikten med att tillföra möjligheten att ge talerätt genom att fastslå att föreningens verksamhet på annat sätt visar att den har allmänhetens stöd i första hand kan relateras till föreningar vars medlemsantal understiger 100 medlemmar, menar föreningen att detta kriterium bör kunna användas för att ge talerätt till föreningar bestående av en sammanslutning av medlemsföreningar om denna förening saknar individuella medlemmar. Föreningen menar att det är oomtvistligt att föreningen Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) som verkat i 20 år och varit en viktig aktör i samråd och miljöprövning av kärnavfallsförvar och andra kärnavfallsanläggningar har allmänhetens stöd.

Föreningen hänvisar till i det här sammanhanget till avgörandet om Kommittén Rädda Västerdalälven (mål nr T 5637-19) där Högsta domstolen medgav talerätt till en förening där medlemsantalet var oklart, men ”hade betydligt färre än 100 medlemmar”. I domskälen fann HD att särskilt den långa tid som kommittén varit verksam visade att den hade allmänhetens stöd. Man nämnde också att kommittén ”gett in en rad skrivelser och yttranden”.

Dag som ovan,

Linda Birkedal
Ordförande
Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG)

Bilagor:

1. Stadgar för Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG), 7 juni, 2023
2. Protokoll från MKG:s årsmöte, 7 maj 2024
3. Protokoll från konstituerande styrelsemöte, 7 maj, 2024
4. Fullmakt för Linda Birkedal, 13 december, 2024
5. Naturskyddsföreningens årsredovisning 2023
6. Protokoll från det konstituerande mötet för MKG, 26 oktober, 2004
7. Verksamhetsberättelse för MKG för 2005
8. Årsredovisning för MKG för 2010
9. Årsredovisning för MKG för 2020
10. Årsredovisning för MKG för 2023